

چرا انسان به نماز خواندن محتاج است؟

رضا حیدری فرد

دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه تربیت معلم تهران

وجیهه بدربی

کارشناس ارشد فقه و حقوق اسلامی و دبیر آموزش و پرورش کنگاور

اشاره

یکی از پرسش‌های اساسی نوجوانان و دانشآموزان از پدران و مادران، معلمان و مریبان این است که: چرا انسان به نماز خواندن محتاج است؟ در این راستا و در جهت پاسخگویی به سؤال مذکور با طرح عناوینی چون فلسفه اقامه نماز، ویژگی‌های نماز مطلوب و مقبول به استناد آیات، روایات و کلام معصومین (ع) و نیز سخنان بزرگان تعلیم و تربیت اسلامی در حد درک و فهم نوجوانان، به آن پرداخته شده است. در خاتمه نیز به منظور ترغیب بیشتر نوجوانان به اقامه نماز پیشنهادهایی به اولیای مدرسه و معلمان ارائه شده است.

بیشتر نوجوانان و جوانان با خود و دیگران مطرح می‌کنند. نوجوانان در دوران کودکی با میل و رغبت به انجام امور اخلاقی و دینی و دستورات پدر و مادر می‌پردازند اما در دوره نوجوانی به راحتی حرف‌والدین، معلمان و مریبان را نمی‌پذیرند. به راستی چرا چنین است؟ در دوره نوجوانی، در واقع نوجوان می‌خواهد آنچه را که والدین و دیگران در دوران کودکی به او آموخته‌اند و انجام می‌داده است مجدداً مورد ارزیابی قرار گیرد و با یافتن دلایل انجام امور، آگاهانه به انجام آن‌ها مبادرت کند نه اینکه صرفاً تقلید کننده باشد. «خوبشخانه بسیاری از نوجوانان نسبت به مذهب گرایش‌های بسیار مثبتی دارند و ارزش‌های مطلوب معنوی آن را تشخیص می‌دهند. نوجوانی که به خداوند و اصول مذهبی معتقد است، نه فقط هنگام مواجهه با مشکلات بلکه در سراسر زندگی روزانه، بر اعتقادات مذهبی خویش به عنوان بهترین راهنما

سرآغاز
چرا انسان به نماز خواندن محتاج است و چرا ما باید نماز بخوانیم؟ این‌ها از جمله پرسش‌هایی هستند که

۷. نماز باعث دور شدن شیطان از انسان می‌شود (سوره ص، آیات ۸۲-۸۳).

۸. باید توجه داشت که ایمان به خداوند، نبوت و معاد کافی نیست بلکه اطاعت و تسلیم در برابر او نیز لازم است. بنابراین، خواندن نماز و سجده کردن برای دوری گزینن از کبر و غور است. چراکه ابليس اعتقاد به خدا، نبوت و معاد داشت اما کبر و غور سبب رانده شدن او از درگاه خداوند شد (قرائتی، ۱۳۸۳، سوره ص: ۱۲۹).

۹. نماز خواندن دستور خداوند است. خداوند راه یافتن در مسیر کمال و سعادت و وسیله تقرب خوبیش را نماز معرفی کرده است.

۱۰. نماز ذکر و یاد خداست. با نماز خواندن انسان در هر نبوت از شبانه‌روز معنای آفرینش و مسیر تعالی را هر بار برای خود بازگو می‌کند تا دچار نسیان و فراموشی نشود و مسیر را گم نکند.

۱۱. همه مشکلات انسان بر اثر نادانی نیست بلکه پاره‌ای از مشکلات وی بر اثر نسیان و فراموشی است. چنانچه آدم همه علم را داشت و آنچه که باعث وسوسه‌پذیری و شکست اراده وی شد نداشتن ذکر بود (سوره بقره، آیه ۳۱).

بنابراین نماز خواندن باعث توجه انسان به خداوند و موجب قرب و نزدیکی به او و در نتیجه فلاح و رستگاری وی خواهد شد (باقری، ۱۳۷۶: ۱۳۶).

۱۲. حضرت علی(ع): نماز موجب نزدیکی هر پارسایی به خداست (دشتی، ۱۳۸۲، حکمت ۱۳۶).

۱۳. نماز خلاصه و عصارة قرآن و باب ورود به گلگشت در گلستان آن و کوچ کردن از هیچ بهسوی همه چیز است.

۱۴. نماز مهم‌ترین اعمال دینی است که اگر قبول درگاه خداوند عالم شود، عبادت‌های او هم قبول می‌شود و اگر پذیرفته نشود اعمال دیگر هم قبول نمی‌شود (آیت‌الله بهجت، ۱۳۸۰: ۱۲۰).

۱۵. نماز از جمیع عبادات جامع‌تر و کامل‌تر است (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۱۱).

۱۶. نماز کلید حل مشکلات زندگی و رمز پاسخ یافتن به مسائل علمی است.

۱۷. نماز وسیله راز و نیاز با خداوند و آرامش‌دهنده قلب‌هاست؛ الا بذکر الله تطمئن القلوب.

در فرایند رشد، تکیه دارد و از قدرت و جرئتی که ایمان و مذهب در او پدید می‌آورد بهره‌مند می‌گردد» (نوایی‌بناد، ۱۳۷۹: ۲۶).

با اینکه نیاز به مذهب و خداجویی و میل به پرستش خداوند و راز و نیاز با او فطری است و در وجود هر کسی بالقوه وجود دارد لازم است بررسی کنیم که این نیاز طبیعی و بالقوه را چگونه پاسخ بگوییم تا نوجوان به آرامش درونی و سعادت دنیوی و اخروی برسد و جامعه از این همه ناسامانی و ... مصون بماند. در این راستا و به استناد آیات، روایات و نظر عالمان دینی و مربیان تعلیم و تربیت، در این گفتار در حد درک و فهم نوجوان به پاسخ این سؤال پرداخته شده است.

◀ **کلیدواژه‌ها:** نماز، انسان، احتیاج به نماز

چرا انسان به نماز خواندن محتاج است؟

برخی از دلایل نیاز انسان به نماز خواندن به شرح زیر است:

۱. چون همه موجودات آسمان و زمین خداوند را تسبیح می‌گویند، بنابراین لازم است انسان نیز، که اشرف مخلوقات است، با نماز خواندن به روبیت خداوند اعتراف کند و بندگی خود را اظهار نماید.

۲. چون انسان مرکب از عقل و شهوت است و بی‌تردد مصون از گناه نیست، با نماز خواندن و ایستادن در مقابل خداوند به گناه خود اعتراف می‌کند و عملًا خواستار آمرزش گناهان و طلب مغفرت می‌شود.

۳. انسان براساس هوا نفس میل به افزون‌طلبی و غرور و خودخواهی دارد؛ بنابراین با نماز خواندن می‌تواند جلوی این تمايلات را بگیرد و بهسوی عزت و عظمت حرکت کند.

۴. نماز موجب یاد خدا و دوری از غفلت و سرکشی و باعث خشوع و فروتنی و طلب افزایش مادی و معنوی می‌شود (خلیلی، ۱۳۸۵: ۱۱۲).

۵. نماز دارای آثار و برکات فردی و جمعی است و به تعبیر امام خمینی(ره) نماز معجون الهی است که برای درمان تمام دردها و نقص‌های نفوس فراهم آمده است (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۳).

۶. خدا نماز را برای پاک بودن انسان از کبر و خودپسندی واجب کرده است (دشتی، ۱۳۸۲، حکمت ۲۵۲).

با اینکه نیاز به
مذهب و خداجویی
و میل به پرستش
خداوند و راز و نیاز
با او فطری است و
در وجود هر کسی
بالقوه وجود دارد
لازم است بررسی
کنیم که این نیاز
طبیعی و بالقوه
را چگونه پاسخ
بگوییم تا نوجوان
به آرامش درونی
و سعادت دنیوی و
اخروی برسد

پرورشی، نقش و جایگاه نماز جماعت و جمعه را مشخص نماید و آن را یکی از اولویت‌های کاری خود قرار دهد.

۲. مدیر مدرسه کتابخانه آموزشگاه را به کتب، مجلات و نرم‌افزارهای رایانه‌ای در راستای پاسخ‌گویی به سؤالات دانش‌آموزان پیرامون فلسفه نماز و مسائل اعتقادی و دینی مجدهز نماید.

۳. مدیر، معلمان و مریبان، به عنوان الگو، دانش‌آموزان را با گفتار و کردار خود به سوی انجام اعمال عبادی، از جمله نماز خواندن، تشویق نمایند.

۴. مدیر و اولیای مدرسه با عنایت به شناخت دوره نوجوانی زمینه رشد معرفت دینی دانش‌آموزان را فراهم آورند و برای پاسخ به سؤالات نوجوانان، علاوه بر معرفی منابع معتبر و ارائه شواهد مستدل، برای تبیین مسائل، با برپایی همایش‌ها و دعوت از متخصصان دینی بر رشد و معرفت دینی آنان بیفزایند.

۵. برای افزایش غیرمستقیم معرفت دینی و تقویت پیوند نوجوانان با معارف دینی، فعالیت‌های تحقیقی و هنری، شعر و راگسترش دهند.

۶. مدیر مدرسه بهترین مکان مدرسه را به عنوان نمازخانه انتخاب نماید و به کار تزیین و نظافت آن اهتمام ویژه داشته باشد.

۷. اولیای مدرسه تلاش کنند اصول دینی را مطابق با قوانین طبیعی و علمی و با پرهیز از خرافات در اختیار نوجوانان قرار دهند.

۸. مدارس شناخت مراجع تقلید دینی و معرفی آن‌ها را به دانش‌آموزان در رؤوس برنامه‌های تربیتی و دینی خود قرار دهند.

۹. دانش‌آموزان را با بخش احکام نماز از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی و یا برگزاری مسابقات متعدد آشنا نمایند.

۱۰. مدیر و معلمان مدرسه در برنامه‌های تشویقی خود، علاوه بر شاخص فعال بودن در زمینه‌های درسی و علمی، شاخص مهم عمل به فرائض و توجه به نماز رانیز جهت تقدیر از دانش‌آموزان لحاظ کنند.

۱۱. نظر به اینکه رشد دینی نوجوان پس از خانه در مدرسه تحقق می‌باید، معلمان باید با فراهم آوردن زمینه‌های عمل به احکام دین، نوجوانان را ترغیب و تشویق کنند و رشد دینی آنان را تسهیل بخشنده (حیدری‌فرد، ۱۳۸۵).

۵۲

۱۸. فلسفه اقامه نماز احساس حضور عبد در پیشگاه معبد است و این احساس باعث می‌شود عبد دائمًا مراقب گفتار و کردار خود باشد. و در صدد اصلاح خویش برآید.

ویژگی‌های نماز مطلوب و مقبول کدام‌اند؟

نماز جسمی دارد و روحی، کالبدی دارد و جانی. بسیاری از ما تنها با جسم و کالبد نماز آشناشیم و از روح و جان آن بیگانه و محروم. آنان که نمازشان روح دارد و زنده است، از حیات طبیه و پاک با هرمندند، نمازشان به آنان صبر و پایداری می‌بخشد، از ارتکاب گناه بازشان می‌دارد، نورشان می‌بخشد و وجودشان را تابناک می‌سازد (شیروانی، ۱۳۸۵).

ویژگی‌های نماز مطلوب و مقبول به شرح زیر است:

۱. انسان باید در حال نماز خواندن حضور قلب داشته باشد. چراکه پیامبر(ص) می‌فرماید: به درستی که از نماز سودی به تو نمی‌رسد جز به مقداری که توجه قلبی و اقبال درونی داشته باشد (همان منبع).

۲. قبولی نماز به اقبال قلب است و اگر اقبال قلب نباشد نماز از درجه اعتبار ساقط و لایق محض حق نیست. قبولی نماز شرط قبولی سایر اعمال است و اگر نماز قبول نشود، به اعمال دیگر اصلاً نظر نکنند (امام خمینی، ۱۳۸۵، ص ۴۲).

۳. راه تحصیل حضور قلب در نماز مبارزه جدی با هجوم افکار پراکنده و آشفته و در واقع رفع انگیزه‌های هجوم این افکار به ذهن انسان است.

۴. برای حضور قلب در نماز باید علل و اسباب افکار پراکنده را، که در هنگام نماز خواندن به ذهن انسان خطور می‌کند، شناخته و آن‌ها را از بین ببرد.

۵. نماز خواندن با اخلاص، شرط مصونیت از دام‌های ابلیس است.

پیشنهادهایی به مریبان و اولیای مدرسه

مدارس باید برای تربیت دینی دانش‌آموزان برنامه‌ای منطبق بر نیازها و رشد عقلی آن‌ها داشته باشند. لذا در این راستا پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. مدیر مدرسه با همراهگی و همکاری شورای معلمان، انجمن اولیا و مریبان و شورای دانش‌آموزی در تنظیم برنامه عملیاتی یکساله مدرسه جهت رسیدن به اهداف آموزشی و

